

University of Groningen

The education divide in Indonesia

Muttaqin, Tatang

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2017

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Muttaqin, T. (2017). *The education divide in Indonesia: Four essays on determinants of unequal access to and quality of education*. University of Groningen.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Nederlandse samenvatting

(Summary in Dutch)

Toegankelijk en kwalitatief hoogwaardig onderwijs is cruciaal voor economische groei en stabiliteit in landen. Toegankelijkheid en kwaliteit is echter niet voldoende zonder gelijkheid in het onderwijs. Individuen profiteren van gelijkheid in het onderwijs, niet alleen omdat het de inzetbaarheid op de arbeidsmarkt vergroot en tot een goed inkomen leidt, maar ook omdat het het kritisch- en probleem oplossend vermogen verbetert, wat helpt om goede keuzes te maken.

De Indonesische regering probeert om zowel de toegankelijkheid als de kwaliteit van het onderwijs voor haar burgers te vergroten, onder andere door het onderwijs te decentraliseren. Deze beleidsverandering heeft zichtbaar effect gehad. Desondanks zijn een aantal doelstellingen om de toegankelijkheid en kwaliteit van het onderwijs te verbeteren nog niet behaald, zodat onderwijsongelijkheid blijft voortbestaan.

Dit proefschrift onderzoekt het complexe en multidimensionale fenomeen van ongelijkheid in de toegankelijkheid en kwaliteit van het onderwijs in Indonesië. Het proefschrift presenteert analyses die gebaseerd zijn op een ‘*multilevel*’ en ‘*multi-resource*’ onderzoekskader. De bronnen voor het onderzoek betreffen verschillende nationale enquêtes, administratieve data en expert interviews met vertegenwoordigers van drie non gouvernementele koepels van private Islamitische scholen in Indonesië. Het onderzoeksdoel was steeds om de mechanismen verantwoordelijk voor de voortdurende onderwijsongelijkheid in Indonesië bloot te leggen. Dit onderzoek toont aan dat een complex samenspel van menselijk, sociaal, economisch, politiek en infrastructureel kapitaal aan deze ongelijkheid ten grondslag ligt. Deze factoren spelen een rol op en tussen verschillende niveaus, zoals het niveau van het individu, het huishouden, de school, de gemeenschap en de staat.

Het proefschrift bestaat uit vier empirische hoofdstukken die een aantal samenhangende onderzoeksvragen trachten te beantwoorden. Welke gemeentelijke, huishoudelijke en persoonlijke (kind) kenmerken voorspellen bijvoorbeeld schooluitval of dat kinderen nooit naar school gaan? In welke mate en onder welke omstandigheden zijn ouders geneigd hun kinderen naar peuterscholen te sturen, welke bronnen in het gezin en hun gemeenschappen zijn daarbij van belang, en wat is de specifieke invloed van sociaal kapitaal? In welke mate heeft de decentralisatie van het Indonesisch onderwijs invloed gehad op (variaties in) hoe lang leerlingen onderwijs volgen, geanalyseerd op het niveau van provincies en gemeenten? En hoe kunnen prestaties van leerlingen, alsmede

prestatieverschillen tussen jongens en meisjes en rijke en arme kinderen, verklaard worden door verschillen in de ideologische en organisationele kenmerken van private Islamitische scholen in Indonesië?

Hoofdstuk 2: Welke kind- en gezinskenmerken, en kenmerken van de gemeentelijke context waarin kinderen wonen, voorspellen waarom Indonesische kinderen nooit aan school beginnen of later uitvallen?

We onderzoeken de mate waarin gezins- en gemeentelijke eigenschappen samenhangen met de kans dat kinderen niet deelnemen aan onderwijs. Gebaseerd op een zogenaamde ‘opportunity structure’ benadering werken we het idee uit dat bepaalde gemeentelijke en huishoudelijke eigenschappen kinderen *belemmeren* dan wel *faciliteren* om naar school te (blijven) gaan gedurende het negenjarig verplichte onderwijssysteem. De hypothesen die op basis van deze ideeën zijn geformuleerd worden getest met data van 221,392 kinderen die zich in 136,182 huishoudens en 497 gemeenten bevinden. Een multi-level analyse van deze data laat zien dat investeringen in onderwijs op het niveau van gemeenten schooluitval kunnen tegengaan maar dat deze niet helpen om kinderen in eerste instantie naar school te krijgen. Andersom geldt dat de aanwezigheid van scholen in de omgeving van een kind bevordert dat kinderen in eerste instantie naar school gaan, maar het kan schooluitval niet tegengaan. Kinderen die wonen in gemeenten met veel arme huishoudens hebben minder kans om ooit naar school te gaan, maar de kans dat zij stoppen met school is interessant genoeg lager. Eigenschappen van het huishouden, zoals het inkomen, de investering in onderwijs, en het opleidingsniveau van de ouders reduceren allen de kans dat kinderen niet deelnemen aan onderwijs. Vooral kinderen in huishoudens met een vrouw aan het hoofd hebben een specifiek grote kans om nooit naar school te gaan en uit te vallen.

Hoofdstuk 3: In welke mate en onder welke omstandigheden zijn ouders geneigd hun kinderen naar peuterscholen te sturen, welke bronnen in het gezin en hun gemeenschappen zijn daarbij van belang, en wat is de specifieke invloed van sociaal kapitaal?

Op basis van de zogenaamde ‘social capital theory’ verwachten we dat het sociale kapitaal van huishoudens en gemeenschappen niet alleen tot gevolg heeft dat ouders geneigd zullen zijn om hun kinderen naar de peuterschool te sturen, maar ook dat sociaal kapitaal het negatieve effect van een lage economische status van huishoudens op deelname in peuterscholen kan dempen. Beide verwachtingen worden getest met een enquête onder 43,879 Indonische kinderen die op hun beurt deel uitmaken van 42,855 huishoudens en 14,744 dorpen. Multilevel logistische regressie analyses bevestigen de aanwezigheid van een sterk negatief direct effect van een lage sociaal economische status van het huishouden op de kans dat een kind naar de peuterschool gaat. De resultaten laten tevens

zien dat wanneer de consumptie van moderne massa-media laag is, de deelname aan peuterscholen dan ook laag is. Sociaal kapitaal – gemeten als de deelname aan verenigingen en het door respondenten gerapporteerde niveau van wederkerigheid in de omgeving - hangt samen met een verhoogde kans dat kinderen naar de peuterschool gaan. Tevens zien we dat sociaal kapitaal in de vorm van wederkerigheid als een buffer werkt voor ouders met een relatief laag inkomen: het stelt hen in staat om hun kinderen toch naar de peuterschool te sturen. Onze bevindingen leggen een interessant samenspel van drie mechanisme bloot: (1) de aanwezigheid van wederkerige relaties kan ouders met een relatief laag inkomen in staat stellen hun kinderen naar de peuterschool te sturen, dit is een voorbeeld van wat wij een *'within-level cross-resource'* effect noemen (2) het wonen in een gemeenschap waar het vertrouwen in de medemens over het algemeen hoog is, versterkt het effect dat deelname aan verenigingen heeft op de deelname van kinderen in peuterscholen; dit noemen wij een *'between-level single-resource'* effect; en (3) het wonen in een stedelijk gebied versterkt het effect dat deelname aan verenigingen op peuterschooldeelname heeft, maar verzwakt het effect dat wederkerigheid op peuterschooldeelname heeft. Dit omdat er sprake is van een zogenaamd *'between-level cross-resource'* effect van stedelijkheid.

Hoofdstuk 4: In welke mate heeft de decentralisatie van het Indonesische onderwijs invloed gehad op (variaties in) hoe lang leerlingen onderwijs volgen, geanalyseerd op het niveau van provincies en gemeenten?

We bouwen voort op bestaand onderzoek door de invloed van gemeentelijke en andere verklarende variabelen te onderzoeken op hoe lang leerlingen onderwijs volgen in Indonesië. We verwachten dat, na de decentralisatie van het onderwijs in Indonesië: 1) leerlingen langer onderwijs volgen dan in de periode voor de decentralisatie; 2) regionale verschillen in hoe lang leerlingen onderwijs volgen toegenomen zullen zijn; en 3) dat hoe hoger de fiscale capaciteit, mate van stedelijkheid en ontwikkeling in een gemeente zijn, hoe hoger het gemeentelijk gemiddeld aantal jaren dat leerlingen onderwijs volgen zal zijn. Dit wordt ook verwacht voor nieuwe gemeenten die na de decentralisatie tot stand zijn gekomen. De hypothesen zijn getest met panel data van 5,541,983 respondenten die geaggregeerd zijn naar 3,880 observaties in 491 districten/steden in 32 provincies in zowel de pre- als post-decentralisatie periode. Multilevel analyses laten zien dat na de decentralisatie de tijd dat leerlingen onderwijs volgen enigszins toegenomen is maar dat de vooruitgang in deze toename enigszins is afgenomen. De variatie in de tijd dat leerlingen onderwijs volgen tussen provincies is wat afgenomen, terwijl de variatie tussen gemeenten is toegenomen. De mate van ontwikkeling en stedelijkheid van een gemeente hebben een positief effect op de tijd dat leerlingen onderwijs volgen, terwijl de fiscale capaciteit en de status als 'nieuwe gemeente' geen effect hebben.

Hoofdstuk 5: Hoe kunnen prestaties van leerlingen, alsmede prestatieverschillen tussen jongens en meisjes en rijke en arme kinderen, verklaard worden door verschillen in de ideologische en organisationele kenmerken van private Islamitische scholen in Indonesië?

We onderzoeken de effecten van verschillen in ideologische en organisationele kenmerken van private Islamitische scholen op de schoolprestaties van leerlingen en op het verschil in prestaties tussen jongens en meisjes, alsmede rijke en arme kinderen. Gebruikmakend van een ‘onderwijs productie functie’ benadering, beredeneren we hoe verschillen in ideologische en organisationele kenmerken van deze scholen leiden tot verschillen in beslissingen over investeringen en bronnenverdeling in middelbare scholen, en daarmee tot verschillen in schoolprestaties van leerlingen. De hypothesen zijn getest op data uit 2013 met informatie over 156,952 students in 3,150 scholen in 366 gemeenten. De resultaten maken duidelijk dat variaties in schoolprestaties en prestatieverschillen tussen groepen leerlingen gerelateerd zijn aan de ideologische en organisationele verschillen tussen de private Islamitische scholen. Alhoewel schoolprestaties en prestatieverschillen tussen groepen grotendeels bepaald worden door scholier-en familiekenmerken, laten de analyses zien dat ideologische en organisationele schoolverschillen ook invloed hebben. Daarnaast vonden we een interessant samenspel tussen de ideologische en organisationele verschillen en verschillende groepen. Ten eerste blijkt dat meisjes die naar scholen gaan die gestoeld zijn op een traditionalistische en modernistische islamitische ideologie minder presteren dan meisjes die naar scholen met een ‘*integrationist*’ ideologie gaan; dit is een *between level and cross resource* effect. Ten tweede blijkt dat leerlingen in arme gemeenten minder goed presteren in scholen die als een *madrasah* georganiseerd zijn (en onder toezicht van het Ministerie van Religie staan) dan leerlingen in rijkere gemeenten die naar hetzelfde type school gaan. Dit is een *between-level single-resource effect*.

Kort gezegd levert het *multilevel, multi-resource* onderzoekskader dat centraal staat in dit proefschrift zinvolle inzichten op: het maakt duidelijk hoe specifieke combinaties van economisch, sociaal, menselijk, fysiek en politiek kapitaal met elkaar samenhangen en elkaar beïnvloeden op verschillende niveaus (het individuele, huishoudelijke, gemeenschaps- en overheidsniveau). Zo maakt dit kader inzichtelijk waarom de ongelijkheid in de toegankelijkheid en kwaliteit van het onderwijs in Indonesië zo hardnekkig is. Uit twee studies (hoofdstuk 3 en 5) blijkt echter hoe en onder welke omstandigheden een gebrek aan bepaalde bronnen gecompenseerd kan worden door toegang tot andersoortige bronnen op hetzelfde niveau, of door gelijksoortige bronnen op een ander niveau, via de zogenaamde *within-level cross-resource, between-level single-resource* en *between-levels and cross-resource* effecten.